

2024-12-12

Jämställdhetsmyndigheten

info@jamstalldhetsmyndigheten.se

Diarienummer: ALLM 2024/269

Finansdepartementet

fi.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till fi.ofa.k.remiss@regeringskansliet.se

Diarienummer Fi2024/01460

JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETENS REMISSVAR PÅ BETÄNKANDET STATEN OCH KOMMUNSEKTORN – SAMVERKAN, SJÄLVSTYRE, STYRNING, SOU 2024:43

Sammanfattning

Jämställdhetsmyndighetens yttrande är avgränsat till de frågor som rör myndighetens verksamhetsområde och uppdrag. Vi gör följande bedömning:

- Utredningen analyserar inte konsekvenser av föreslagna förändringar ur jämställdhetsperspektiv. Detta gäller såväl utredningens analys, överväganden och förslag om samverkan som konsekvensanalys av författningsförslag. Goda samverkansformer med tydliga mål är en förutsättning för att tvärsektorieella frågor som jämställdhet ska få genomslag inom olika sakområden.¹ Främjandet av dialog mellan stat och kommun kan vara fördelaktigt ur jämställdhetssynpunkt inom viktiga frågor som välfärd, regional utveckling och civil beredskap. Det är oklart om de samverkansformer som föreslås i författningsförslagen 1.1, 1.2 och 1.4 är lämpliga och tillräckliga i det avseendet eftersom en jämställdhetsanalys saknas.
- Analys och förslag inom kapitel 11 och 12, kring statens samverkan med kommuner, regioner och SKR, är av generell karaktär och otillräckliga för att bedöma påverkan på jämställdhetsområdet. Utredningen saknar en tillräcklig analys av de senaste årens uppdrag och samverkan mellan aktörer utifrån regeringens jämställdhetspolitiska satsningar. Det behövs en vidare analys för att avgöra om förslagen kan ersätta etablerade samverkansformer inom jämställdhetsområdet, och för att titta på hur förutsättningarna kan utvecklas ytterligare. Adekvata samverkansformer mellan stat och kommunsektorn är centrala för att främja jämställdhetspolitikens genomförande, varför detta behöver utredas vidare.
- Vi välkomnar distansdeltagande i kommunpolitiken som en del i arbetet gentemot de jämställdhetspolitiska målen och en mer jämställd lokal demokrati. Utredningens förslag om förtydligande i kommunallagen (författningsförslag 1.3) begränsar dock i vissa delar den digitala tillgängligheten och möjligheten att kunna kombinera politiskt deltagande med föräldraskap och möjligheten att få ihop livspusslet. Den demokratiska vinsten med att förbättra villkoren för politiskt engagemang

¹ Statskontoret, offentlig sektor 2022, Regeringens styrning i tvärsektorieella frågor, En studie om erfarenheter och utvecklingsmöjligheter

bör väga tyngre än symboliska och praktiska skäl att ha sammanträden på plats, så länge allmänhetens tillträde kan säkras på andra sätt.

Synpunkter enligt utredningens disposition

Övergripande synpunkter

Utredningens uppdrag har bland annat varit att kartlägga och analysera formerna för samverkan och dialog mellan staten och kommunsektorn, samt bedöma om nuvarande former är lämpliga och tillräckliga eller om det finns behov av nya former för samverkan såväl i normala tider som vid fredstida kriser.

Flera betydande regeringssatsningar på jämställdhetsområdet, vars genomslag bygger på samverkan mellan nationella myndigheter, länsstyrelser och Sveriges kommuner och regioner (SKR), saknas i utredningens analys. Även de samverkansformer som Jämställdhetsmyndigheten, länsstyrelserna och SKR har byggt upp saknas i analysen. Sammanfattningsvis saknas analys av jämställdhetspolitiken, jämställdhetsområdet och dess samverkansformer i utredningen.

Jämställdhetsintegrering, i kombination med särskilda jämställdhetsåtgärder, är den huvudsakliga strategin för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. För utredningens del innebär det att jämställdhetsperspektiv ska beaktas i all politik som påverkar människors villkor, och bör därmed tillämpas på de verksamhetsområden och de samverkans- och styrformer som utredningen analyserar.

Jämställdhetsmyndigheten finner att ett tillräckligt jämställdhetsperspektiv saknas på de verksamhetsområden och samverkansformer som analyserats samt i de förslag som utredningen lägger fram. Konsekvenser för jämställdhetspolitiken och utvecklingen gentemot de jämställdhetspolitiska målen kräver en fördjupad analys.

11 Statens samverkan med kommuner och regioner

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i utredningens bedömning att kommuner och regioner uttryckligen bör anges när regeringen föreskriver en samverkansskyldighet med relevanta eller berörda aktörer i en myndighets instruktion (Bedömning 11.1). Detta kan tydliggöra samverkan för alla parter. Därutöver behövs gemensamma regeringsuppdrag som tydliggör samverkan, samt annan styrning som motiverar samarbete för att lösa komplexa ojämställdhetsproblem.

Utredningen lyfter i sin kartläggande del Jämställdhetsmyndighetens instruktionsenliga uppgift att främja ett systematiskt, sammanhållet och effektivt genomförande av jämställdhetspolitiken nationellt, regionalt och lokalt. Därtill uppdragen att främja utvecklingen av våldsförebyggande insatser och utveckla samverkan mellan myndigheter och andra aktörer. Jämställdhetsmyndigheten bedöms i utredningen ha verksamheter av särskild betydelse för samverkan med socialtjänsten och för möjligheterna att uppnå den regionala utvecklingspolitikens mål. Även om jämställdhet omnämns i utredningen saknas stora delar av regeringens jämställdhetsuppdrag och överenskommelser som påverkar och påverkas av kommunsektorn, och som förutsätter samverkan.

Kommunerna och regionerna är viktiga för att genomföra jämställdhetspolitiken. Det är viktigt att flera myndigheter samverkar med varandra och med andra

samhällsaktörer för att komma till rätta med gemensamma ojämställdhetsproblem. Jämställdhetsmyndigheten har tidigare uttryckt behov av riktade regeringsuppdrag till myndigheter där samverkan med centrala aktörer bör ingå. Tydlighet kring samverkans mål, vem myndigheterna ska samverka med och vilka roller och ansvar olika aktörer har, behövs för att utveckla jämställdhetsarbetet.²

Förslag i utredningen som berör Jämställdhetsmyndighetens samverkansaktörer påverkar även vår möjlighet att främja jämställdhetspolitikens genomförande nationellt, regional och lokalt. Jämställdhetsmyndigheten samverkar och samarbetar i nuläget med exempelvis länsstyrelserna och SKR som är viktiga för kommunsektorns utveckling på hela jämställdhetsområdet. Bedömningar och förslag i kapitel 11 berör länsstyrelserna. Länsstyrelserna, och Jämställdhetsmyndigheten har en fast myndighetsgemensam samverkansstruktur för jämställdhet, och flera speglade och gemensamma uppdrag inom hela jämställdhetsområdet.

Bedömningar och förslag i kapitel 11 berör även viktiga sätt att organisera genomförandet av jämställdhetspolitiken, som nationella strategier, nationella samordnare och former för kunskapsutveckling, som kräver tydlighet och samverkan. Förslagen i kapitel 11 bör utredas vidare ur jämställdhetsperspektiv så att organisering och samverkansformer kan bidra till de jämställdhetspolitiska målen.

12 Statens samverkan med SKR

En förutsättning för att jämställdhetspolitiken ska få genomslag i samhället är att det bedrivs ett aktivt och kvalitativt utvecklingsarbete med jämställdhetsintegrering i kommuner och regioner, där jämställdhetsperspektiv i olika verksamheter synliggörs. Förslagen i utredningen påverkar centrala samverkansområden kring stora utmaningar för jämställdheten i Sverige och den regionala utvecklingen, exempelvis:

- Jämställd ekonomi
- Välfärdens kompetensförsörjning
- Kvinnodominerade yrken med bättre arbetsvillkor och arbetsmiljö
- Utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden
- Jämställdhet i skolan
- Våldsförbyggande arbete
- Civil beredskap

Det finns dock ingen konsekvensanalys knuten till jämställdhetsområdet och SKR:s roll. Utredningens förslag påverkar också Jämställdhetsmyndighetens verksamhetsområden och arbete, samt möjligheter och förutsättningar att samverka och samarbeta med kommuner och regioner inom jämställdhetsområdet. Enligt utredningens bedömning är överenskommelser mellan staten och SKR inte en lämplig form av samverkan, och den bör begränsas till att gälla politiska målsättningar, utan att överföra offentliga förvaltningsuppgifter eller att medel utbetalas till eller via SKR. Överenskommelser med SKR ska enligt utredningen ersättas med andra former för samverkan och styrning. Utredningen lämnar dock inga konkreta förslag på alternativa strukturer

² Statskontoret, offentlig sektor 2022, Regeringens styrning i tvärsektoriella frågor, En studie om erfarenheter och utvecklingsmöjligheter

för arbetet med jämställdhet i kommunal sektor som kan ersätta eller utveckla pågående arbete.

SKR har länge haft en viktig roll i att stötta jämställdhetsutvecklingen i kommuner och regioner och bidragit till att stärka styrningen av jämställdhetsintegreringen lokalt och regionalt genom den europeiska jämställdhetsdeklarationen.³ Staten och SKR har genom åren haft överenskommelser inom jämställdhetsområdet, där tillhörande medel skapat förutsättningar för arbetet. Exempelvis en sexårig satsning på jämställdhet som omsatte 240 miljoner kronor.⁴ De senaste årens finansierade överenskommelser kring jämställdhetsintegrering och kvinnofrid har berört exempelvis skolan, socialtjänsten och vården.⁵

SKR har genom sitt aktiva verksamhetsnära stöd och närhet till region- och kommunpolitiken blivit en viktig samverkanspart för statliga myndigheter. Utredningen lämnar inte någon analys och förslag som kan ersätta SKR:s roll, eller förbättra förutsättningarna för nuvarande samverkan. Det behövs därför en vidare analys för att avgöra om förslagen kan ersätta etablerade samverkansformer inom jämställdhetsområdet, och för att titta på hur förutsättningarna kan utvecklas ytterligare.

15 Deltagande på distans

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker i huvudsak betänkandets förslag, men möjligheten till distansdeltagande bör även gälla nämndsammanträden och det bör övervägas om även presidiet kan delta på distans. En jämställdhetsanalys saknas i utredningens bedömning.

Utökade möjligheter till deltagande på distans kan stärka kvinnors och mäns möjligheter att kombinera familjeliv och omsorg om små barn med deltagande i den lokala demokratin. Det kan också skapa mer jämställda politiska möten.⁶ Unga och kvinnor är underrepresenterade i den lokala demokratin och en mer familjevänlig lokalpolitik skulle kunna främja småbarnsföräldrars möjligheter att kombinera föräldraskap med politiska engagemang och uppdrag. Kvinnor med små barn är också en av de grupper som hoppar av sina kommunala uppdrag i högst utsträckning. Möjlighet till digitalt deltagande kan till exempel främja möjligheterna att få ihop livspusslet när barnen är sjuka.⁷

Det finns ett demokratiskt värde i att alla grupper i samhället ges förutsättningar till politiskt inflytande på lika villkor, även inneha ett presidieuppdrag i fullmäktige eller i en nämnd. Utredningen menar att det finns ett symbolvärde och andra praktiska skäl för att presidiet ska delta på plats, men medger samtidigt att offentlighetsprincipen i och för sig kan upprätthållas genom exempelvis webbsändningar av sammanträden. Det bör därför övervägas om även presidiet kan delta på distans, samtidigt som allmänhetens tillträde ändå kan säkras.

³ Council of European Municipalities and Regions (CEMR) europeiska deklaration om jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och regional nivå.

⁴ Hållbar Jämställdhet, 2008–2013

⁵ Överenskommelser mellan staten och SKR inom jämställdhetsområdet oktober 2015–december 2023

⁶ Linköpings universitet 2024, Fredrik Garcia, Det digitala mötet som experiment Institutionell stabilitet och förändring i kommunalt beslutsfattande under pandemin Linköping Studies in Arts and Sciences No. 893. Jämställdhetsmyndigheten 2024:14, Den lokala demokratin är inte jämställd, Slutredovisning av regeringsuppdraget Delaktighet och deltagande i den lokala demokratin

⁷ Jämställdhetsmyndigheten, 2024:14

Av samma skäl som ovan bör även nämndsammanträden kunna genomföras på distans. Utredningens förslag om att kommunfullmäktige ska avgöra detta kan leda till att olika praxis utvecklas i olika kommuner, utan att skälen till det är tydliga.

För Jämställdhetsmyndigheten

Peter Vikström
Avdelningschef

Helena Spets, Utredare
Sebastian Källstrand, Utredare

I ärendets slutliga handläggning har enhetscheferna Line Säll och Jens Sandahl deltagit.